

remp. & omnes nationes complectitur, det operam vt legitimè res agatur: nam hoc ipſius eſt officium, eſque licere legibus, quando videlicet Pontifex veritatem impugnat. Prouidentiu enim eſſe, ne ſit & actor ille vel reus, & ſimul iudex. Erat tum apud Ferdinandum Regem Pontificis legatus, Petrus Paulus Vergerius. Et quia Reginus Epifcopus ætate erat prouectus & valetudine minus firma, Clemens Vergerio mandabat, ſiquidem illi quid accideret impedimenti, vt ipſe legationem ſubiret. Imprimis verò monebat, vt in memoria ſemper haberet, quæ ſua ſit de Concilio mens atque voluntas. Mandatis igitur & formulæ præſcriptæ diligenter inſiſtat, neque latum vnguem ab ea diſcedat, nec in anguſtias ipſum atque neceſſitatem peragendi Concilii coniciat, etiamſi fortè Rex Ferdinandus maximè vrgeat & inſtet.

*Clemens
Papa à Cō
cilio abhor
ret.*

LIBER NONVS.

Quum ad hunc modum reſpōdiſſent Proſtantes, facto decreto placuit theologis & iureconſultis dandum eſſe negotium deliberandi de futura Cōcilio actione. De Georgio Saxonix principe non ſemel diximus, quo modo & Lutherum priuatim, & publicè totam ipſius doctrinam odiſſet. Quum autem è ſuis eſſe multos intelligeret, qui Cœnam domini percipiendam eſſe dicerent iuxta Chriſti mandatum, eccleſiarum miniſtris iniūxit, vt iis qui

*Persecutio
Lipsiæ ob
doctrinam
Lutheri.*

tempore Paschali de more veteri peccata sua confiterentur, & Cœnam Domini iuxta Pontificû decreta iumerêt, symbola quædam, ac veluti tesseras darent, quas illi post redderêt Senatui: quò sciri possêt, quînam Pontificiû, qui verò Lutheri dogma sequerêtur. Itaque Lipsiæ, quod est eius regionis primariû oppidum, deprehêsi fuerûnt ad septuaginta sine symbolis. Hi Lutherum antea consuluerât quid factò esset opus. Ille per epistolam respondit, vt quicertò crederêt integrâ sumédam esse Cœnam, nihil agant contra conscientiam, & capitis discrimen potius adeant. Sic ergo cõfirmati, perseverant: & citati à Principe, quum eis propè bimestre tempus concederetur ad deliberandum, neque propositum mutarent, tametsi priuatim singuli sollicitarêtur, eiecti sunt oppido. Lutherus in ea, quam diximus, epistola, Georgium satanæ vocabat apostolum. Eares magnam excitauit turbam: & Georgius quidem datis ad patruelem Electorem Saxonix literis, accusabat illum, quòd non modò conuictum sibi faceret & contumeliam, sed suæ quoque ditionis homines ad rebellionem inflammaret. Elector ea de re Luthero scribit: & inter alia, nisi de oblato crimine sese purget, necessariò sibi in ipsû esse vindicandû ait. Hac igitur occasione Lutherus edito libello, criminationẽ illã refellit, & se cõsuluisse dicit illis, nõ vt Principi resisterent impia mandanti, sed
exi-

exilium paterentur potius. hoc autē ad nullam pertinere rebellionē. Huic libello subiūxit epistolā, qua ciues Lipsenses exules consolatur.

Diximus de Cæsaris & Clemētis septimi colloquio. Quum autē in Hispaniā Cæsar redisset, Clemens rogatu Galliarū regis per mare Ligusticum venit Mafsiliam autumni tempore, & arctioris necessitudinis causa, neptē suam Catharinā Medices in matrimoniū dat Henrico

*Papæ ne-
ptis Hēri-
conubio.*

Regis filio, Principi Aureliano, quindecim annorū adolescenti. Commoratus Mafsilię Clemens per mensem & amplius eō, priusquā domū rediret, in gratiā Regis atque Procerum, quos charos Regi esse videbat, Cardinales quatuor creauit Gallos. Quin ad status Italię mutationem hęc affinitas pertineret, nemo ferē dubitabat: & mirabantur plerique disparitatem coniugii. Sed & Clementem subdubitali se, neque prius credidisse ferunt rem agi ferid, quā in complexu illi venissent. Mensibus aliquot post, Lantgrauus ad Galliarū Regem proficiscitur, restituendi causa Vlrichi Principis Wirtembergici. Nam Lantgrauus magna necessitudine & propinquitate coniunctus erat Vlricho, Itaque agrum Mompelicarum Regi pro certa pecunię summa nomine Vlrichi oppignorat. Hoc tempore maxima rerum est facta per Angliam immutatio, quod sic accidit. Anglię Rex Henricus VII. duos habuit filios, Arturum & Henricum. Arturus in matrimonium duxit Hispanię Regis

M. D.
XXX.
IIII.

Henricus
octavus
Ang. rex.

Ferdinandi filiam Catharinam, mortuus non relictis liberis. Henricus pater, qui cuperet necessitudinem hanc perpetuari cum Hispanis, Iulii secundi Pontificis permisso Catharinam alteri filio tradi curat, quem deinde regni successorem habuit. Henricus igitur eius nominis octavus, quum à morte parentis eam duxisset, post complures annos in regno iam satis confirmatus, Episcopis aliquot animi sui scrupulum proponit, & in deliberationem adducit, An legitimum sit cum ea, quæ fratris fuisset vxor, matrimoniũ, & multos menses à congressu vxoris abstinuisse dicitur. Episcopi priuatim agunt ipsius mādatu cū Regina, & Pontificis diploma non esse idoneum atque syncerum dicunt. Illa nunc serò cognosci de diplomate respōdet, quod olim approbarint. Cūque res tenderet ad iurgium, imploratum est Romani Pontificis Clementis auxilium. Abortierat aliquando illa, neque fœtum vllum edidit diu vitalem, præter vnam puellam Mariam. Pontifex causam delegat duobus Cardinalibus, Campegio, quem in Angliam misit, & Eboracensi. Rex autem ne quid temerè videretur agere, missis internūciis per Galliam, Italiam, Germaniam, exquirat theologorum sententias. Et Parisienses quidem videbantur approbare, non sine largitionis opinione, sicut alii plerique. Cæterum erat in gynecæo Reginz virgo quædam eximia pulchritudine,

Anna

Anna Bolenia. Hanc Rex adamare cœpit: nec obscure significabat se illam expetere coniugem. Hoc ubi Cardinalis Eboracensis animaduertit, Regi familiarissimus, quem auctorem fuisse diuortii dicunt, mutat propositum: & datis ad Pontificem literis, monet ne diuortium approbet. nam alioqui futurum, vt Catharinæ succedat altera, quæ Lutheri sit infecta dogmate. Quod ubi Rex per legatū suum, qui tunc Romæ erat, accepit, magnopere fuit offensus: & aliquantò post Eboracensi, qui & regni Cancellarius erat, & tres obtinebat episcopatus, primò magistratum abrogat: dein de binos episcopatus adimit. & tandem quum ille priuatam vitam agens domi suæ, voces quasdam emitteret insolentiores, & vindictæ studium præ se ferentes: mandat, vt dimissa familia, non magno cum comitatu ad se veniat. Sic ille, quum aliter non posset, in viam sese dat: sed in itinere priusquam ad Regem perueniret, quum ex animi ægritudine in morbum peracutum incidisset, vitam finit. Pontifex autem, vt Campegius discedendi causam aliquam haberet, litem ad se reuocarat: & quòd Annæ coniugium sibi perniciosum esse futurum videret, Regem subinde monet ac minis etiam territat, vt ab instituto discedat. Quum nihil proficeret, in gratiam Cæsaris secundum Catharinam pronuntiat, huius anni mensis Martii die vigesimo tertio, quum Rex

lz.

*Cardinalis
Eboracensis
cancellarius
&
beneficium
priuatur.*

*Annæ Boleniæ
coniugium
Papæ
perniciosum.*

*Primatus
Pape ab
Anglo reie-
ctus.*

ante annum Catharina repudiata, & Maria fi-
lia pronuntiata illegitima, duxisset alteram. V-
bi sententiam contra se latam esse cognouit,
& continuò decretum facit, quo se per Angliã
ecclesiæ caput proximum à Christo pronun-
tiat, & Pontificatum planè proiicit: & capitis
pœnam constituit, si quis Episcopo Romano
supremam potestatem ascribat. Tributum etiã
annuum Romani Pontificis quæstori dari so-
litum, denegat: & ne qua pecunia deinde Ro-
mã deferatur, grauisimis verbis edicit. Et hæc
quidem omnia de Senatus ordinũ regni, quod
Parlamentũ vocant assensu. Quod de tributo
diximus, sic habet. Inas Britaniæ Rex, ad annũ
salutis D. CC. XL. opinione religionis ac pieta-
tis, regnum suum Pontifici Romano cõgale
fecit, & in singulas domos imposuit singulos
nummos argenteos, quos vulgò vocabant san-
cti Petri denarios. His ferè diebus monachi
Franciscani cruentum ac funestum ediderunt
ludum in Galliis, Aureliæ. Prætoris vxor eius
vrbis testamento cauerat, vt sine pompa sepe-
liretur atque strepitu, in æde Frãiscanorum.
Qui indignè ferentes speratum bolũ sibi cre-
ptum è faucibus, nouiciũ quendã adolescen-
tem supra testudinem tẽpli collocant, qui stre-
pitu se illius esse damnatum spiritum signifi-
caret, & è templo effodi corpus postularer.
Conuicti sceleris monachi, publicè producti
sunt

*Francisca-
ni Aureli-
anenses.*

sunt ad primarium templum, & ad eum vrbis locum, vbi supplicia fumuntur de maleficis, atque suū ibi scelus profiterētur. Cæterū in regno Pōtificio creberrima solebāt esse spectra. Nam demortuorum spiritus (vt credebatur) tumultuantes à funere, quamobrem vel essent damnati, vel ad tempus igni purgatorio, sicut vocant, affligerentur, exponebāt: & proximos agnatos vel amicos, vt miseris opem ferrent, sollicitabant. Frequens autē erat, vt aut vota, quæ diuis fecissent, persolui, vel pro sui liberatione Missarum aliquem certum numerum atque sacrificia fieri postularent. Ea res & opinionē purgatorii mirabiliter auxit, & Missis auctōritatem summā conciliauit, & sacrificis erat supramodum quæstuosa. Sed postquā innotuit, & aliquid roboris assumpsit Lutheri doctrina, paulatim euanuerūt eiusmodi spectra. Lāt-grauius vbi cū Gallia Rege pepigisset, primo vere copias cōscribit, & Maii die decimateria educto exercitu, Ferdinādi hostiles copias in fugam coniecit. Eo facto plāriq; omnes per agrū Wirtēbergicū in Vlrichi Principis potestatem redeunt. Post multā autē actionē Georgii Saxoniae Principis opera sic pactū fuit. Vlrichus Princeps, & ipsius hæredes masculi, sint Ferdinandi Regis, tanquā Austriae Principis, beneficiarii. extincta fortē familia Wirtembergica, nec extantibus masculis, Austriaci Principes eam regionem obtineant Imperiū

*Conditio-
nes pacis
inter Fer-
dinandū &
Vlrichum.*

beneficio & auctoritate. Vlrichus Ferdinan-
 dum agnoscat pro Romanorum Rege, neque
 fœdus vllum aduersus eũ faciat. Lantgravius
 & Vlrichus intra certum tēpus veniam petant
 à Ferdinando Rege supplices, aut ipsimet aut
 ipsorum legati. Ferdinãdus intercedat vt etiã
 ipsis Cæsar condonet. Bello durante Wir-
 tembergico Mediolani Princeps Franciscus
 Sfortia secundus in matrimonium ducit Chri-
 stinam Daniæ Regis captiui Christierni filiã,
 Cæsarise sorore neptem. Galliæ rex ei bellum
 facturum erat: sed mors Clementis septimi, qui
 cum fœdus antè fecerat, moram & impedi-
 tum intulisse putatur. Nam Clemēs ad exitum
 ferè Septembris diuturno stomachi vitio iam
 senex sublatus est, & successorem habuit Pau-
 lum tertium, Farnesium: qui non multò post
 Alexandrũ ex filio notho Petro Aloisio, val-
 de adolescentem, & Ascanium ex filia notha
 Constantia nepotem, creat Cardinales. Verge-
 rium deinde vocat ex Germania, deque statu
 regionis cognoscit, & cum Cardinalibus deli-
 berat, quo modo sit impediendum nationis
 Concilium, interea dum occultis consiliis ad
 arma Cæsar, aliisque Reges excitentur. Placuit
 tandem in Germaniã esse remittendum Ver-
 gerium, qui generale, sicuti vocant, Cõcilium
 promitteret, idque daret operam ne quid a-
 stutè vel captiosè fieri putaretur: quod Cle-
 menti nimirum acciderat. Vtque profectus ad
 omnes

*Francif.
 Sfortia II.
 ducit Chri-
 stinam re-
 gis Daniæ
 Filiam.*

omnes Principes, Mantuę futurum Conciliū,
 ac ibi de conditionibus agendum esse diceret.
 Imprimis autem attenderet, quam vellent a-
 ctionis esse formulā Protestātes, vt ea peripe-
 cta, modum eis deinde præscriberet atque le-
 ges, quibus minimè venturos esse sciret. Man-
 dauerat etiam vt Principum animos in Anglię
 Regem accēderet, cuius ditionem omnem in
 prædam dare cogitabat occupanti. Videret
 præterea num qua ratione possent Lutherus
 atque Melāchthon ab instituto dimoueri. De-
 lecti quoque fuerunt Cardinales aliquot & E-
 piscopi, numero ad nouem, qui formulam ali-
 quam emendationis ecclesiasticæ conscribere-
 rent. Interea per Galliam nouus exoritur
 motus in eos qui de Lutheranismō erāt quo-
 quo modo suspecti: cuius quidem rei hæc erat
 occasio. Lutetiæ Parisiorum & aliis quibusdā
 in locis, & in ipso Regis palatio, ferè eodem
 tempore, noctu chartæ quædam fuerunt affi-
 xæ, in quibus de religione deque Missa cum-
 primis multa erāt perscripta. Mox inquiri cœ-
 ptum est ac inuestigari: & per indicium non-
 nulli, quidam vero per suspitionem compre-
 hensi, habita quæstione viui cremantur, horri-
 bili sanè spectaculo. Nam ad machinam alli-
 gati, & in altum sublatis, deinde in ignem è su-
 blimi demissi & rursum adducti, carnifice demū
 abscindente funem in subiectam flammā cor-
 ruebant. His etiam qui paulo videbantur erudi-

*Persecutio
 ob chartas
 Lutetiæ
 affixas.*

M. D.
XXXV.

*Sex Pari
sus ob con-
fessionem
Evang.
exusti.*

*Rex tyran-
nidem ex
cusat.*

*Cæsaris
expeditio
in Africâ.*

tiores, antequam produceretur, lingua resecta fuit, ne vel supplicii causam, vel suæ doctrinæ summâ ad populû explicarent. Quum eius la-
nienæ factum esset initium Nouembri mēse, Lutetiam Rex Ianuario pōst venit, & placandi numinis diuini causa, supplicationē facit ad templa diuorum, incredibili hominû studio atque cōcursu. Expiationis verò causa produ-
cti fuerūt eo die sex, qui machinis illigati, sicut antè dictum est, diuersis locis, quâ Regi domû redeunti faciendû erat iter, exusti fuerunt illo ipso temporis puncto, quû Rex præteruehe-
retur, igni succenso, & ipsis misericordiam il-
lius atque gratiâ implorantibus. Quum au-
tem hoc ipso tempore Turcici legati essent in Galliis, eoque nomine Rex in odiû atque sus-
picionem vocari sese per Germaniam audiret: illa quoque supplicia, quę diximus, multos offenderent, Calendis Februarii dat literas ad Imperii Principes omnes & ordines: ac illud de Turca primû excusat. Pōst alterû crimina-
tionis caput diluit: & vel contra suum institutum atque naturam, seuerum se fuisse dicit in homines quosdam audaces atque facinorosos, qui sub religionis prætextu, reipublicę moliebantur excidiû. Cæsar Aprili mense Bar-
chinone soluit, & in Africam cû exercitu profectus, quû Tunetem urbem & arcem Goletâ cepisset, Regem eius loci Muleassem Mahometanæ religionis, quę Turcicus legatus Bar-
barossa

barossa finibus eiecerat, restituit, sibi que vecti-
galem facit, arce communita valido praesidio.
Barbarossa nostrorum incuria & errore dilap-
sus, Hipponam, inde Argieram confugit, clas-
semque reparauit, ac Byzantium discessit.

Erant in Anglia Ioanes Fischerus, Episcopus *Ioannes*
Roffensis, & Thomas Morus, vterque celebris *Fischerus.*
& eruditione clarus. & illius quidem multi sunt
aduersus Lutherum editi libri. Morus etiam *Thomas*
dum regni fuit Cancellarius, qui praecipuus est *Morus.*
ibi magistratus, in suspectos de Lutheranismus

grauiter animaduertent. Hi neque diuortium
Regis probabant, & multo minus decretum il-
lud, quo Pontificis abrogata dignitate, profite-
batur se caput esse totius per Angliam ecclesiam.
Capti igitur quum in sententia permanerent,
huius anni mense Iulio capite multati sunt. Ca-
ptiuum Roffensem Pontifex creauit Cardinalem,
eaque res odium Regis amplius accendisse cre-
ditur. Sub fine mensis Octobris Mediolani
Princeps Franciscus Sfortia decedit e vita, non
relictis liberis. Ea res noui belli dedit occasio-
nem, ut infra dicetur. Interea Caesar e Sicilia
Neapolim venit, & literis inde datis vltima die
Nouembris ad Protestantes, pacem Noribergicam
feruaturum quidem, sed audire se dicit ipsos in-
uadere & occupare Pontificiorum bona. & quum in
iudicium idcirco vocentur, obducere pacem illam
atque transactionem Noribergicam, nec illos resti-
tuere. quod sibi & minus aequum videatur, & non

*Saxonia
Princeps
ad Ferdi-
nandam
proficiscitur.*

possit non esse molestum atque graue. Ad hoc ferè tempus Elector Saxonie Princeps ad Ferdinandum Regem iuit in Austriam, & rebus ibi confectis, quarum causa profectus erat, quum Pragam venisset, urbem Bohemie primariam, domum rediturus, interpellatus fuit à Petro Paulo Vergerio, Cæsari atque Regi Ferdinando placere Concilii locum Mantuam, quod Sacramentariis, Anabaptistis, & id genus aliis sectis Germania redundet, neque sit tutum exteris nationibus eò proficisci. Eos verò qui Pontificem existiment à suo iure, quod longo iam tempore sit confirmatum, velle discedere, plurimum falli. Quum in hac legatione Vergerius Lutherum quoque Wittembergæ conuenisset, ac è Saxonia rediret ad Ferdinandum Regem, in itinere Saxonem ab illo reuertentem offendit. Erat iam antea dies dictus Decembris dies sextus, quo Smalcaldie conuenirent Protestantes aliis de causis. Quum autem interim hæc legatio superuenisset, habita deliberatione, Decembris die vicesima prima per literas respondent. Multis viris bonis dolere plurimum, iniusta quorundam crudelitate veram atque salutarem doctrinam opprimi passim, & Ecclesie membra dilacerari, & manifesta vitia confirmari. Talem verò sæuitiam non illos decere, qui præfati sunt Ecclesiis, Futurum etiam nisi caueatur, vt hac agendi ratione profus deuastentur Ecclesie. Quapropter

pter si vnquam aliàs, nunc maximè opus esse
 Concilio. Quòd verò Mantuam Pontifex de-
 legerit, omnino se sperare Cæsarem in eo nõ
 esse discessurũ ab Imperii decretis, nec à suis
 etiam decretis. Ante biennium à Clemente
 septimo promissum fuisse Concilium, additis
 conditionibus valde captiosis: nunc autem id
 quod præcipuum est, quòd Cõcili libertatem
 & cognitionis modum atque formam comple-
 ctitur, partim insidiosè prætermitti, partim ad
 Pontificem referri, cuius esse dicat denuncia-
 re & peragere Concilia. Pontificem verò, qui
 doctrinam ipsorum atque religionem toties
 damnarit, esse manifestum aduersarium. At si
 iudicium permittatur aduersario, iam sanè
 Concilium non posse esse liberum: in quo vi-
 delicet de voluntate Cæsaris, Regum atque
 Principum, ex omni numero deligendi sint ho-
 mines idonei, qui iuxta verbum Dei causam
 cognoscant atque definiant. Nam & quosdam
 Episcopos à suis populis, & Pontifices à Cæsa-
 re simul & Ecclesia, propter errores & perti-
 naciam olim fuisse condemnatos. Se quidem
 non esse neglecturos vllò tempore cõmunem
 rempublicam: & sicut à vera doctrina recedere
 non possunt, ita etiam aliis in rebus omnia fa-
 cturos esse concordia causa. Galliæ Rex qui
 iam planè constituerat in Italia belligerari, le-
 gatam misit Guilielmũ Bellaium Langæum,
 ad hunc Smalcaldia conuētum. Is decimono-

*Mantua
 delecta ad
 Concilium*

*Calumnia
in fideles.*

*Ceremo-
nia reli-
gionis pe-
dissequa.*

no Decembris die orationem habuit, & primò de suppliciis Regem excusat, illum animaduertisse quidem in suâ ditionis quosdam, sed hoc ad ipsorum iniuriã nullã pertinere, quum non idem quod ipsi, sed longè diuersa senserint. Regem solere de ipsis amanter & perhumaniter loqui, & ab ipsis agnoscere quãdam esse sanctissimè declarata, sed moderatì⁹ quẽdam fieri voluisse. Videre quidem illum & longinquitate temporis, & hominum indiligẽtia & superstitione ceremonias in Ecclesiam obrepssisse quasdam inutiles & superfluas. Verùm vt omnes idcirco promiscuè tollantur absque decreto publico, min⁹ ei placere. Ceremonias enim esse velut adiutrices & pedissequas religionis, & singulis fuisse temporibus. Nũc quia temporum hic sit status, vt cõmune liberũque Concilium adhuc quidem cogi non possit, optimũ Regi videri, si Germani conueniãt interim omnes, & collatis sententiis rationem ineant concordie, quẽ facillè sanciri possit: modò nihil obstinatè fiat, & errore deprehenso non pigeat mutare sententiã, & cedere meliora docenti. Si quidem hoc fiat, Regem ipsis in eo futurum socium & adiutorium. Nam & Paulum tertium Pontificem interpellatum à Rege super eo, fateri non sic esse traditionibus humanis insistendum, vt non pro conditione temporis & publicæ quietis causa, mutari possint: & si rectè atque ordine omnia fiãt, profiteri multa se temporibus, multa cõ-

muni concordiaē permissurum esse. Quod si ipsi etiā placeat, vt delecti aliquot Gallie viri docti & periti rerū sacrarū intersint huic actioni, vel si quos ipsi de suis in Galliā mittere velint ea de causa, lōgè hoc illi fore gratissimum: & ipsorū hoc arbitrio totum permittere. Diximus de Camera iudicibus, qui præter edictū Cæsaris, Protestantibus litem mouebāt. Hi iudices erant plerique omnes religionis Pontificiæ: & quum post bellum Austriacum in Italiam Cæsar redisset, ab ecclesiasticis interpellati, qui de Protestantibus habebant querimoniam, in ius illos vocabant, & omnibus exceptionibus reiectis, pergebant. Itaque Protestantes datis in Italiam ad Cæsarem literis, de sua molestia queruntur, & alterum impetrant ab eo mandatum. Quum autem Elector Saxonie Princeps aliis de causis Cadamum venisset per id tempus ad Ferdinandum Regem, queritur quid sibi, quid sociis accidat: & Ferdinandus edictum Cæsaris cōfirmat, & factam pacem obtinere iubet, & Camera mandat vt ab omni superfedeant actione. Sed illi nihil eo commoti procedunt. Protestantes igitur explicatis causis illos vti suspectos & aduersarios, more solēni recusāt: & arbitros designāt, qui de causis recusationis cognoscant, vtrum legitima sint an minus. Illi autem interposito decreto recusationē hāc, vt iuri scripto & legibus Imperii contrariam, reiiciunt, & irritam pronuntiant. Venit deinde Saxo Viennam ad

*Protest.
de Came-
re iudici-
bus que-
runtur.*

*Protest.
legato Gal
licæ respõsio.*

Ferdinandum regem, & nouum rursus mandatum impetrat, sed & hoc frustra fuit. Ad ea quæ legatus Gallicus dixerat, responsum fuit, etsi de suppliciis illis varii sint rumores: tamen quia seditionem illos excitare voluisse dicat, non esse quòd Regis institutum ipsi reprehendant. Quod ad Concilium attinet, conditiones aliquot à Clemente septimo fuisse propositas, verùm eius generis, vt satis apparet, eum nõ posse ferre liberam cognitionem. Hunc verò Pontificem, etsi Cõcilium promittat, tamen de forma deque modo nolle tractari. Deinde indicere illud extra fines Imperii. Qua quidẽ ex re facile videri possit dolũ subesse ac imposturam, & hoc solum agi, vt sub nomine Cõcilii vera doctrina deleatur. Quod autem de cõmunicatione doctorum hominum in medium adduxerit, opus habere magna deliberatione. Legatus idem egerat priuatim cum Pontano, cũ Melanchthone, cũ Lantgrauianis & Iacobo Sturmio, de multis dogmatis, & quæ Regis esset de singulis opinio, quæ theologorũ sentẽtia per Galliã, Lutetiæ præsertim explicabat. In plerisque dicebat, Regem non esse alienũ à libro Philippi, quo locos ille tractat communes theologicos. De Pontifice verò placere dicebat Regi, non esse primũ neque præcipuũ iure Diuino, sed humano, sicut Philippus affirmet. Vulgatã quoq; de purgatorio igni opinionem defedi à theologis: nam ex eo

fonte

fonte manare Miffam, exequias anniuersarias, legata, & quicquid est nūdinationis. Miffa verò sublata, rationem ipsis omnem auferri tuenda potentia suæ, ac veluti neruos incidi sanguinis & vitæ. Quumque Rex illis aliquot esset largit⁹ mēses, intra quos de purgatorio sententiam Scriptura docerent, hoc demum respondisse, aduersariis non esse porrigenda tela, quæ post retorqueāt. Ad vota monastica quod attinet, Regem putare posse hoc à Pontifice impetrari, ne qui iuuenes ante maturam ætatem illi vitæ generi deuinciantur, vt que liceat illis, quum videbitur, ab eo discedere, & contrahere matrimonium. De Cœna Domini integra percipiēda sermonem fuisse Regi cum Clemente septimo. Sperare etiam ab hoc impetrari posse Pontifice, vt facto decreto liberum permittat vsum eius rei pro cuiusque conscientia. Pergratum autem Regi futurum dicebat, si priusquam conueniatur, aliquot è precipuis ipsorum theologis, pauci tamen, in Galliam mittantur, qui cum Lutetianis conferant. Ad huiusmodi colloquium Regem esse delecturum aliquot præfractos & acres, & iis additurum esse quosdam non alienos à puriori doctrina: quò per hanc rationem veritas patefieri possit & elici. Præter ea quæ diximus magno studio sollicitabat eos, de fœdere cum Rege ineundo. Et hæc quidem erat potissima legationis causa. Quum autem ipsi Cæsarem exci-

Vota monastica.

Cœna Domini.

perent, aduersus quem nihil sibi faciendum esse demonstrabant, infecta re discessit. & priuatim ad quosdam, Mirari se quod tantum Regem negligerent, & tempus aliquando fore dicebat, quum illius coniunctionem magno redemptam cuperent. Angliæ quoque Rex Henricus octauus legationem eò misit, cuius erat princeps Eduardus Foxus, Episcopus Herfurtenfis. Legationis erat summa, Regis mandatu iam abolitam esse per Angliam magnam errorum partem, & de communi omnium assensu Pontificatum Romanum ac illius imposturas omnes è regni finibus exterminatas esse, non secus atque per Saxoniam. Quinque sit idè utrobique studium atque voluntas, Regem singulari quadam in illos accendi beneuolentia: & ante omnia cupere ut verus Dei cultus restitueretur, ad eamque rem perficiendam & tuendam, non recusare sese ipsi coniungere. Sic enim affectum esse erga religionem & ipsos, ut suas fortunas omnes & seipsum eò sit impensurus. Egerunt Protestantes summas Regi gratias, polliciti nulli se labori suo vel periculo parcituros esse, quò hæc tam salutaris doctrina cursum suum retineat: neque dubitare, quin Deus hanc omnem actionem regat, quantumuis etiam inuitis & reluctantibus aduersariis. Rogare autem ut Regi ista renuntiet, suumque illi studium commendet. Quum ad duodecimum Decembris diem à Ferdinãdo Rege Smal

*Foxus An
glia Regis
legatus.*

ET REIP
Idi Saxo ve
decreto, fo
arrabat, re
quao appar
de pleret m
at, modò do
in comitis pr
em subeant.
reps, Virich
is Bazarus B
ortum, Camp
ria. Guilielm
tedus fuit ad
ius peoper co
one Chiamom
za vssili fiet
non se defu
Hocetiam
demum sub
ogelii recipi
ut fideles Ec
um Regium m
LIBER
Vnc ad obl
primi nomi
paulo sunt
Maceroc
dem sedition

Smalcaldiã Saxo venisset, pridie Natalis Christi facto decreto, fœdus, quod annum adhuc vnum durabat, renouatur in annos decem, & de reliquo apparatu constituitur: & recipiendos esse placet in hoc fœdus, qui velint atque cupiant, modò doctrinam Augustæ propositam in comitiis profiteantur, & sortem communem subeant. In iis erant Pomeraniæ Princeps, Ulrichus Wirtembergicus, Robertus Bauarus Bipontinus, Augusta, Francofurtum, Campodunum, Hamburgum, Hanobria. Guilielmus etiam comes Nassouius in fœdus fuit admissus. Et quanquam Lantgravius propter controuersiam inter ipsos de ditione Chattorum non assentiebatur, tamen si qua visilli fieret ob Euangelii professio-nem, non se defuturum dicebat auxilia petenti. Hoc etiam anno Senatus Augustanus omni demum sublata dissentione, doctrinam Euangelii recipit: & datis ad Lutherum literis, orat vt fideles Ecclesiæ ministros, & in his Vrbanum Regium mittat.

*Renouatio
fœderis
Pro: est.*

LIBER DECIMVS.

NVnc ad obsidionem Monasterii, quæ est primi nominis vrbs Westphaliæ, veniendū: sed paulo sunt quædam altius repetēda. De Thoma Múcaro diximus libro quinto, quem admodum seditionem multitudinis cōcitarit,